

دانشگاه سیستان و بلوچستان
تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در (جغرافیا و برنامه ریزی روستایی)

عنوان:

بررسی اثرات اقتصادی و زیست محیطی
اکوتوریسم بر توسعه نواحی روستایی
مطالعه موردی: دهستان کمر شهرستان سپیدان

استاد راهنما:

دکتر جواد بذرافشان

استاد مشاور:

دکتر علی گلی

تحقیق و نگارش:

مهرداد دهقانی

(این پایان نامه از حمایت مالی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره‌مند شده است)

شهریور ۹۱

بسمی تعالی

این پایان نامه با عنوان بررسی اثرات اقتصادی و زیست محیطی اکوتوریسم در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی دهستان کمهر) قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی توسط دانشجو مهرداد دهقانی با راهنمایی استاد پایان نامه دکتر جواد بذرافشان تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

مهرداد دهقانی

این پایان نامه ۶ واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ توسط هیئت داوران بررسی و درجه به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

دکتر جواد بذرافشان

استاد راهنما:

دکتر علی گلی

استاد مشاور:

داور ۱:

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی:

دانشگاه سیستان و بلوچستان

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب جواد عبدی تعهد می کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

مهرداد دهقانی

تقدیم به:

پدر بزرگوار و مادر مهربانم، که در همه‌ی

زندگی یار و پشتیبانم بوده‌اند.

سپاسگزاری

خداوند منان را سپاسگزارم که نعمت کسب علم و دانش را به من ارزانی داشته و همواره تأییداتش یار و یاور و راهنما در لحظه های زندگی ام بوده و هست. اکنون که به لطف یاریش توانسته ام به این مرحله از علم دست پیدا کنم بر خود لازم می دانم که مراتب سپاس را از جناب آقای دکتر جواد بذرافشان که زحمت راهنمایی این پایان نامه را برعهده داشته و در این راه با صبر و حوصله اینجانب را راهنمایی نمودند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از استاد ارجمند جناب آقای دکتر علی گلی که زحمت مشاوره این پایان نامه را بر عهده داشتند و با نظرات سازنده خویش باعث غنی شدن هر چه بیشتر پژوهش حاضر گردیدند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از تمامی اهالی مردم خون گرم دهستان کمهر که با لطف فراوان من را پذیرفتند سپاسگزارم. از کارمندان و مسئولین میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان سپیدان و شیرازو همه کسانی که به نوعی در به ثمر رسیدن این پژوهش صمیمانه همکاری کردند سپاسگزارم.

چکیده:

جهانگردی پدیده‌ای است که از دیرباز در جوامع انسانی وجود داشته است و به تدریج با طی مراحل تاریخی مختلف به موضوعی فنی، اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. به مرور زمان با پیشرفت و توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، بخصوص پس از جنگ جهانی اول نیاز تفریح و جهانگردی سبب تصویب قوانینی همچون قانون کار، کاهش تعداد ساعات کار، افزایش تعداد ساعات و روزهای مرخصی و تعطیلی گردید. گسترش جریان‌های اکوتوریسم در دهستان کمهر، توأم با فقدان برنامه ریزی و مدیریت کارآمد، اثرات مثبت و منفی اقتصادی و زیست‌محیطی را در پی داشته است. هم‌اکنون نقاط روستایی دهستان کمهر با مسائلی از این دست روبه‌رو شده‌اند: تغییرات کاربری اراضی، ساخت‌سازهای بی‌رویه، کاهش تولیدات کشاورزی، افزایش کاذب قیمت اراضی و بورس بازی در آن، افزایش نابرابری اقتصادی، اجتماعی در میان ساکنان روستایی، آلودگی صوتی و تخریب حریم منابع طبیعی. از این‌رو نگرش مردم و صاحب‌نظران به اثرات مثبت و منفی اقتصادی و زیست‌محیطی اکوتوریسم در نواحی روستایی برای کاهش تأثیرات منفی درک شده از سوی جامعه و درنهایت، دستیابی به توسعه پایدار و حمایت جامعه ازین فعالیت، ضروری بشمار می‌رود، هدف از انجام این پژوهش این است که نقش گردشگران در توسعه پایدار روستایی، اشتغالزایی و افزایش درآمد و همچنین اثرات مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی گردشگران بر رفتار اهالی منطقه مورد مطالعه بررسی شود. روش تحقیق پژوهش توصیفی - تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. به منظور تعیین حجم نمونه از طریق فرمول کوکران استفاده گردید. براین اساس حجم جامعه مسئولین ۲۰ نفر و حجم جامعه افراد محلی ۲۰۰ نفر تعیین گردید. نواحی روستایی دهستان کمهر در شهرستان سپیدان با داشتن جاذبه‌ها و قابلیت‌های متعدد طبیعی و اقلیم مناسب می‌تواند بیشتر مورد توجه گردشگران طبیعی داخلی قرار بگیرد. نتایج حاصله نشان می‌دهد که مسؤلان در مقایسه با مردم اعتقاد کمتری نسبت به توسعه روستاها از طریق توسعه گردشگری طبیعی دارند که دلیل خود را کمبود خدمات و امکانات در سایت گردشگری ناحیه مورد مطالعه می‌دانند، توصیه‌های راهبردی در منطقه مورد مطالعه می‌بایستی براساس ظرفیت برد سایت گردشگری اکوتوریسم انجام گیرد و باید تمامی پیشنهادها مدیریت پایدار باشند و اثرات مثبت کلی بر محیط داشته باشد.

واژگان کلیدی: اکوتوریسم، توسعه روستا، اثرات اقتصادی و زیست‌محیطی، دهستان کمهر.

مقدمه

در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است هنوز توسعه برخی استان های کشور با مسائل و چالش های متعددی مواجه است چرا که، راهبرد های گذشته در زمینه توسعه نواحی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته اند مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تأمین کنند. این راهبردها در توزیع منافع حاصل از رشد و توسعه نیز موفق نبوده و سبب ایجاد مشکلات متعددی برای نواحی به خصوص نواحی روستایی شده اند. یکی از راهبردهایی که اخیرا در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته، توسعه و گسترش توریسم در نواحی محروم و دارای پتانسیل های لازم برای گسترش گردشگری است.

گردشگری پدیده ای است کهن که از دیر باز در جوامع انسانی وجود داشته است و به تدریج با طی مراحل تاریخی مختلف به موضوعی فنی، اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. گردشگری بر پایه عامل اساسی سفر و جابه جایی قرار دارد. در نتیجه دگرگونی های آن تابع تغییرات مختلفی از قبیل دگرگونی های ناشی از انگیزه سفر و وسیله حمل و نقل است. عواملی مانند انقلاب صنعتی، رشد سریع شهرنشینی، مالکیت وسیله نقلیه، افزایش اوقات فراغت و سطوح درآمد و به دنبال آن؛ امنیت بیشترین تأثیر را در رشد صنعت جهانگردی داشته اند (قادری، ۱۳۸۳، ۵۰).

بخش بسیار مهمی از فعالیت های جهانگردی در دنیا مبتنی بر یک گرایش قوی و تمایل خاص به بهرمند شدن از طبیعت است که امروزه اکوتوریسم نام گرفته است. در فعالیت های اکوتوریستی، افراد و یا گروه های جهانگردی با هدف بهره گیری از زیبایی های طبیعی و جلوه های حیرت انگیز خلقت به رشته کوه های مرتفع، کوهستان ها، کوهپایه ها، جنگل ها، جلگه ها، صحرا ها و دره های عمیق سفر می کنند. سفر میلیون ها اکوتوریست که ممکن است به دنبال دیدار از گیاهان، جانوران و یا انجام بررسی های اکولوژیکی، مطالعات زمین شناسی، معدن و مشابه آن باشد و یا با هدف دیدار از روستاهای جای گرفته در دوردست ترین مناطق و تماس با مردمان ساکن در دهکده ها و شرکت در مراسم آیینی آنان صورت گیرد که آثار اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فراوان از خود به جای گذاشته است. ایجاد اشتغال و توسعه منطقه ای از آثار مهمی است که توسعه اکوتوریسم به همراه آورده است (شفیع زاده، ۱۳۸۳، ۳۵).

دهستان کمهر یکی از دهستان های شهرستان سپیدان در استان فارس می باشد که از توانمندی لازم به ویژه در بخش زیست محیطی را دارا می باشد. در این راستا با توجه ویژه به ظرفیت های موجود طبیعت گردی و کمرنگ نمودن تنگناها، اکوتوریسم می تواند به عنوان بخش مکمل در کنار بخش کشاورزی نقش

مهمی را در توسعه نواحی روستایی ایفا نماید. امید است که توسعه اکوتوریسم با برنامه ریزی اصولی و هماهنگی با سایر بخشهای اقتصادی بتواند اهداف ملی، منطقه ای و محلی را در جهت بهره برداری مؤثر اقتصادی ایجاد کند و پایداری را در دهستان کمهر ضمانت کند که اکوتوریسم پایدار جز این نیست.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۱- فصل اول.....	۱
۱-۱- تعریف مسئله.....	۲
۲-۱- سوالات تحقیق.....	۳
۳-۱- فرضیات تحقیق.....	۳
۴-۱- سابقه و پیشینه تحقیق.....	۴
۵-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۵
۶-۱- اهداف های تحقیق.....	۶
۷-۱- روش تحقیق.....	۶
۸-۱- جامعه آماری و حجم نمونه.....	۶
۹-۱- ابزار گردآوری اطلاعات.....	۷
۱۰-۱- روش تجزیه و تحلیل داده ها.....	۸
۱۱-۱- سنجش روایی و پایایی پرسشنامه.....	۸
۱۲-۱- محدوده مورد مطالعه.....	۹
۲- فصل دوم.....	۱۰
۱-۲- توسعه پایدار.....	۱۱
۲-۲- توسعه روستایی.....	۱۱
۳-۲- توسعه پایدار روستایی.....	۱۲
۴-۲- توسعه (یکپارچه) همه جانبه روستایی.....	۱۳
۵-۲- گردشگری و گردشگر.....	۱۴

- ۱۵.....۶-۲- انواع گردشگری.....
- ۱۵.....۷-۲- اکوتوریسم.....
- ۱۶.....۸-۲- ارکان صنعت توریسم از جمله اکوتوریسم.....
- ۱۶.....۱-۸-۲- منابع طبیعی.....
- ۱۷.....۲-۸-۲- عوامل زیربنایی.....
- ۱۷.....۳-۸-۲- تجهیزات حمل و نقل.....
- ۱۷.....۴-۸-۲- منابع فرهنگی و روحیه مهمان نوازی.....
- ۱۷.....۵-۸-۲- هماهنگ نمودن فعالیتهای جهانگردی.....
- ۱۸.....۹-۲- شاخص های اکوتوریسم پایدار.....
- ۱۸.....۱-۹-۲- شاخص های رضایت.....
- ۱۸.....۲-۹-۲- شاخص های مدیریت طبیعت گردی.....
- ۱۹.....۳-۹-۲- شاخص های جامعه محلی.....
- ۱۹.....۴-۹-۲- شاخص های زیست محیطی اکوتوریسم.....
- ۱۹.....۱۰-۲- مزایا و هزینه اکوتوریسم.....
- ۲۱.....۱۱-۲- اکوتوریسم و ظرفیت پذیری محیط (ظرفیت برد).....
- ۲۲.....۱۲-۲- اکوتوریست ها.....
- ۲۳.....۱۳-۲- اهداف اساسی اکوتوریسم.....
- ۲۳.....۱۴-۲- روند رشد اکوتوریسم.....
- ۲۳.....۱-۱۴-۲- اکوتوریسم در جهان.....
- ۲۴.....۲-۱۴-۲- جایگاه اکوتوریسم در ایران.....
- ۲۵.....۳-۱۴-۲- اکوتوریسم در منطقه مورد مطالعه (دهستان کمر).....

۲۷.....	۱۵-۲- اکوتوریسم و توسعه.....
۲۸.....	۱۶-۲- اکوتوریسم و توسعه منطقه ای.....
۲۸.....	۱۷-۲- نقش مشارکت مردم در توسعه اکوتوریسم.....
۲۹.....	۱۸-۲- اثرات اکوتوریسم.....
۳۰.....	۱-۱۸-۲- اثرات زیستی محیط اکوتوریسم.....
۳۱.....	۲-۱۸-۲- اثرات اجتماعی اکوتوریسم.....
۳۶.....	۳-۱۸-۲- اثرات اقتصادی اکوتوریسم.....
۳۸.....	۱۹-۲- دیدگاه ها و نظریات مطرح در توسعه توریسم روستایی (شامل توریسم طبیعی).....
۳۸.....	۱-۱۹-۲- اکوتوریسم روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی.....
۳۸.....	۲-۱-۱۹-۲- توریسم روستایی (شامل اکوتوریسم) به عنوان راهبرد توسعه.....
۴۰.....	۲-۱۹-۲- متحول سازی (تنوع بخشی) نواحی روستایی کمتر توسعه یافته.....
۴۱.....	۲-۲۰-۲- سند چشم انداز و سیاست های کلی در مورد اکوتوریسم.....
۴۲.....	۲-۲۱-۲- بخش بندی بازار در صنعت طبیعت گردی.....
۴۴.....	۲-۲۲-۲- الگوهای اکوتوریسم در کشورهای مختلف.....
۴۶.....	۲-۲۳-۲- اکوتوریسم در ایران.....
۴۸.....	۳- فصل سوم.....
۴۹.....	۱-۳- ویژگی های منابع طبیعی.....
۴۹.....	۳-۱-۱- موقعیت و وسعت.....
۵۰.....	۳-۱-۲- ناهمواری و توپوگرافی.....
۵۰.....	۳-۱-۳- بررسی وضعیت اقلیم و آب و هوا.....
۵۱.....	۳-۲- دمای هوا.....

- ۳-۳- بارندگی ماهانه، رطوبت نسبی، روزهای یخبندان، آفتابی و وزش باد..... ۵۵
- ۳-۴- وضعیت آبی..... ۵۷
- ۳-۴-۱- منابع آب سطحی..... ۵۷
- ۳-۴-۲- منابع آب زیرزمینی..... ۵۷
- ۳-۵- پوشش گیاهی و زندگی جانوری..... ۵۸
- ۳-۶- صنایع دستی و روستایی..... ۵۸
- ۳-۷- اثرات مثبت و منفی منابع اکولوژی طبیعی..... ۵۹
- ۳-۸- ویژگی های اکولوژی انسانی (منابع انسانی)..... ۶۱
- ۳-۸-۱- تعداد ویراکندگی جمعیت..... ۶۱
- ۳-۸-۲- فعالیت و اشتغال..... ۶۲
- ۳-۹- فعالیت های اقتصادی منطقه مورد مطالعه..... ۶۳
- ۳-۹-۱- کشاورزی..... ۶۳
- ۳-۹-۲- دامداری..... ۶۵
- ۳-۹-۳- پرورش طیور و زنبورعسل..... ۶۵
- ۳-۱۰- خدمات و تسهیلات..... ۶۶
- ۳-۱۱- ماتریس مزیت ها و محدودیت های اکولوژیکی (طبیعی و انسانی)..... ۶۸
- ۳-۱۲- منابع طبیعت گردی محدوده مورد مطالعه (دهستان کمهر)..... ۶۸
- ۳-۱۲-۱- کوه رنج..... ۶۹
- ۳-۱۲-۲- کوه برم فیروز و منطقه برم فیروز..... ۶۹
- ۳-۱۲-۳- سایت اسکی دهستان کمهر..... ۷۰
- ۳-۱۲-۴- کوه سیب خلیج..... ۷۲

۷۲کوه برمندیلی-۵-۱۲-۳
۷۲کوه راه شتری-۶-۱۲-۳
۷۲کوه کلگه-۷-۱۲-۳
۷۲کوه ساران-۸-۱۲-۳
۷۲کوه تنگ سرخ-۹-۱۲-۳
۷۳کوه دره توت-۱۰-۱۲-۳
۷۳رودخانه بشار و گردشگاه تنگ تیزآب-۱۱-۱۲-۳
۷۳رودخانه مارگون و چوبلخه-۱۲-۱۲-۳
۷۳گردشگاه چله گام-۱۳-۱۲-۳
۷۴آبشار چیکان-۱۴-۱۲-۳
۷۴آبشار مارگان-۱۵-۱۲-۳
۷۶فصل چهارم
۷۷۱-۴- روش شناسی تحقیق
۷۸۲-۴- یافته های توصیفی تحقیق
۷۸۱-۲-۴- جنسیت
۷۸۲-۲-۴- وضعیت تحصیلات
۷۹۳-۲-۴- وضعیت شغلی
۷۹۴-۲-۴- وضعیت پاسخگویان به لحاظ محل زندگی
۷۹۳-۴- بررسی نقش اکوتوریسم در توسعه نواحی روستایی
۸۴۴-۴- یافته های تحلیلی پژوهش:
۸۵۱-۴-۴- تجزیه و تحلیل آماری فرضیات از نظر کارشناسان

- ۸۸-۲-۴-۴ تجزیه و تحلیل آماری فرضیات از نظر افراد محلی.....
- ۹۱-۳-۴-۴ تحلیل رگرسیون از دیدگاه کارشناسان.....
- ۹۱-۴-۴-۴ تحلیل رگرسیون از دیدگاه افراد محلی.....
- ۹۲-۵-۴-۴ دهستان کمهر توانمندیهای محیطی لازم جهت توسعه صنعت اکوتوریسم را دارا می باشد.....
- ۹۵-۶-۴-۴ آزمون فرضیات از دیدگاه کارشناسان و افراد محلی.....
- ۹۶-۵- فصل پنجم.....
- ۹۷-۱-۵ جمع بندی از یافته ها و نتایج تحقیق در ارتباط با بررسی اثرات اکوتوریسم بر توسعه نواحی روستایی.....
- ۹۷-۱-۱-۵ در زمینه جغرافیایی و طبیعی.....
- ۹۷-۲-۱-۵ در زمینه اقتصادی.....
- ۹۸-۳-۱-۵ در زمینه کالبدی فضایی.....
- ۹۸-۲-۵ نتایج تجربی.....
- ۹۹-۳-۵ راهبرد ها.....
- ۱۰۱-۴-۵ پیشنهادات براساس یافته های تحقیق با توجه به اثر اکوتوریسم در توسعه نواحی روستایی.....

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۴۹.....	شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه.....
۵۲.....	شکل ۲. رژیم دمایی دهستان کمهر.....
۵۴.....	شکل ۳. رژیم دمایی دهستان کمهر.....
۵۴.....	شکل ۴. منحنی همدمای مناطق شهرستان سپیدان.....
۵۶.....	شکل ۵. رژیم حداکثر بارندگی دهستان کمهر.....
۵۶.....	شکل ۶. رژیم رطوبت نسبی دهستان کمهر.....
۶۰.....	شکل ۷. نقاط قوت و ضعف منابع اکولوژیکی در دهستان کمهر.....
۶۸.....	شکل ۸. ماتریس مزیت‌ها و محدودیت‌های اکولوژیکی (طبیعی و انسانی) منطقه مورد مطالعه.....
۹۳.....	شکل ۹. میانگین پاسخ افراد محلی به گویه‌های مرتبط با متغیر توانمندی‌ها.....
۹۳.....	شکل ۱۰: میانگین پاسخ کارشناسان به گویه‌های مرتبط با متغیر توانمندی‌ها.....

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱. تعداد افراد نمونه (جامعه محلی و کارشناس)، در روستاهای مورد بررسی بر اساس روش نمونه‌گیری طبقه‌ای.....	۷
جدول ۲. ضرایب پایایی سازه‌ها.....	۹
جدول ۳. آمار اکوتوریست‌ها ورودی به دهستان کمهر نوروز (۱۳۹۱).....	۲۶
جدول ۴. نگرش توریسم به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی.....	۳۹
جدول ۵. عوامل اصلی پنجگانه دما بر حسب درجه سانتی‌گراد در سال ۱۳۸۶.....	۵۲
جدول ۶. عوامل اصلی پنجگانه دما بر حسب درجه سانتی‌گراد در سال ۱۳۸۷.....	۵۳
جدول ۷. میانگین ماهیانه پارامترهای بارندگی ماهانه، رطوبت نسبی، روزهای یخبندان، آفتابی و وزش باد دهستان کمهر در سال ۱۳۸۶.....	۵۵
جدول ۸. تعداد و پراکندگی جمعیت در دهستان کمهر.....	۶۲
جدول ۹. تعداد آبادی‌های دارای انواع فعالیت‌های کشاورزی.....	۶۳
جدول ۱۰. سطح زیر کشت محصولات کشاورزی در دهستان کمهر.....	۶۴
جدول ۱۱. وضعیت تسهیلات و خدمات در دهستان کمهر.....	۶۷
جدول ۱۲. توزیع پاسخگویان بر حسب جنسی.....	۷۸
جدول ۱۳. توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات.....	۷۸
جدول ۱۴. توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت شغلی.....	۷۹
جدول ۱۵. گسترش گردشگری و احساس مسؤلیت مردم.....	۸۰
جدول ۱۶. رابطه گردشگری و افزایش سهولت دسترسی.....	۸۱
جدول ۱۷. گسترش اکوتوریسم در ایجاد فضاهای بهداشتی درمانی.....	۸۲
جدول ۱۸. طبیعت‌گردی و افزایش اهمیت محیط زیست.....	۸۳
جدول ۱۹. منبع اصلی درآمد خانوارهای ساکن در روستا.....	۸۳
جدول ۲۰. نقش اکوتوریسم در توسعه نواحی روستایی.....	۸۴
جدول ۲۱. میانگین و انحراف استاندارد گردشگری، اشتغال، درآمد و آلودگی از نظر «کارشناسان».....	۸۵

- جدول ۲۲. همبستگی های متقابل گردشگری، اشتغال، درآمد و آلودگی از نظر «کارشناسان».....۸۵
- جدول ۲۳. میانگین و انحراف استاندارد گردشگری، اشتغال، درآمد و آلودگی از نظر «افراد محلی».....۸۸
- جدول ۲۴. همبستگی های متقابل گردشگری، اشتغال، درآمد و آلودگی از نظر «افراد محلی».....۸۸
- جدول ۲۵. خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش بینی آلودگی بر اساس توسعه گردشگری (در گروه نمونه کارشناسان).....۹۱
- جدول ۲۶. خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش بینی فرصت های اشتغال، درآمد و آلودگی بر اساس توسعه گردشگری (در گروه نمونه افراد محلی).....۹۲

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- تعریف مسئله

گردشگری از دیر باز با اشکال خاص خود در جوامع بر اساس انگیزه بشری، اصل سفر و جابه جایی وجود داشته و طی مراحل مختلف سیر تکاملی خود را پشت سر گذاشته است. تحول اساسی در گردشگری را می توان با انقلاب صنعتی شناخت که تحول شگرفی در زندگی و بخصوص در حمل و نقل بوجود آورد. انقلاب صنعتی شروع تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در شهرها و روستاها بود و باعث افزایش ساعات کار، کاهش تعداد ساعت تفریح و گردش گردیده است. بطوری که نیازهای فراغتی انسان به مانند گذشته ارضا نمی شد و هر چه جامعه بسوی رشد و توسعه تکنولوژی، اقتصادی و فرهنگی گام بر می داشت، ساختار جامعه پیچیده تر می گشت و نیاز به گردشگری و تفریح و تنوع بیشتر احساس می شد.

به مرور زمان با پیشرفت و توسعه اقتصادی، اجتماعی و بخصوص پس از جنگ جهانی اول نیاز تفریح و جهانگردی سبب تصویب قوانینی همچون قانون کار، کاهش تعداد ساعات کار، افزایش تعداد ساعات و روزهای مرخصی و تعطیلی گردید. همچنین تدبیر و برنامه ریزی برای سپری کردن اوقات فراغت و فراهم کردن امکانات و تأسیسات مربوط بخصوص در روستاها افزایش یافت تا زمینه ای مناسب برای پاسخگویی به نیازها و انگیزه های متفاوت و کنجکاوای های مردم باشد، امکاناتی طبیعی نظیر آبشارها، کوهها، چشمه ها رودخانه ها و غیره روستا را به عنوان یکی از چهار فضای طبیعت گردی درآورد. این شرایط تأثیر شگرفی در اقتصاد روستایی و ناحیه ای و زمینه های اشتغال فراهم ساخت. امروزه فعالیتهای گردشگری به عنوان بخش چهارم فعالیتهای انسان پس از کشاورزی، صنعت و خدمات محسوب می گردد و کارشناسان پیش بینی می کنند تا سال ۲۰۲۰ گردشگری به عنوان سودآورترین صنعت جهان درآید، به طوری که از آن به عنوان صادرات نامرئی نام می برند (سازمان جهان گردی، ۱۳۷۹، ۵۰).

یکی از شاخه های گردشگری، اکوتوریسم نامیده می شود که اختصار واژه Ecological-Tourism است در ادبیات فارسی، جهانگردی زیست محیطی (طبیعت گردی) نام گرفته است، طبیعت با هر آنچه که در آن است برداشت و مفهوم بنیادین این واژه اصطلاحی - ترکیبی است. به گونه ای فشرده هدف اساسی از این گرایش نوین آن است که طبیعت گردی یا به عبارت دیگر طبیعت گرد و محیط زیست چه داد و ستد هایی با یکدیگر می توانند داشته باشند (رضوانی، ۱۳۷۹، ۲۵).

از طبیعت گردی به عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی، توسعه اقتصادی و زیست محیطی نواحی روستایی یاد شده به طوری که طی سالهای اخیر در سراسر اروپا برای رفع چالشهای اقتصادی، اجتماعی نواحی